



Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ESSI HOLMSTRÖM, EMMA ILOLA

Sospron lastensuojelun jälkihuol- lon palveluiden kehitystarpeet

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Holmström Essi, Ilola Emma: Sospron lastensuojelun jälkihuollon palveluiden kehitystarpeet
Opinnäytetyö, AMK
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2023
Sivumäärä: 45

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun jälkihuollon kehitystarpeita. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Sospron kanssa, joka tuottaa lastensuojelun palveluja. Opinnäytetyössä tutkittiin heidän jälkihuollon palvelujaan. Tavoitteena oli selvittää, miten jälkihuollon palvelut vastaavat asiakkaiden tuentarpeisiin ja löytää mahdollisia kehityskohteita, joiden avulla tilaaja voisi kehittää palvelujaan entistä kohdennetuimmiksi asiakkaiden tarpeisiin.

Opinnäytetyö toteutettiin meidän kiinnostuksemme lisäksi Sospron tarpeesta tutkia omia jälkihuollon palvelujaan ja etsiä niistä mahdollisia kehitystarpeita. Tarkoituksena ei ollut täysin uusien toimintatapojen löytäminen, vaan herättää ajatuksia työyhteisössä ja tutkia tämänhetkistä palvelujen tilannetta. Ideana oli saada Sospron työntekijät pohtimaan omia työmenetelmiä ja innostaa heitä kehittämään itseään ammatillisesti, joka on sosiaalialalla tärkeää.

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä tekemällä teemahaastattelu työntekijöille valmiiden teemojen pohjalta sekä toteuttamalla sähköinen kyselylomake asiakkaille. Opinnäytetyö rajautui Sospron jälkihuollon 18–25-vuotiaisiin asiakkaisiin.

Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään mahdollisimman ajankohtaista tietoa. Asiakkailta ja työntekijöiltä kerättiin tutkimukseen aineistoa, jota peilattiin aiheeseen liittyvään teoretiseen tietoon ja lainsäädäntöön. Tutkimuksen tuloksena korostui asiakaslähtöisyys ja palveluiden jatkuva kehityksen tarve. Itsenäistytseen nuori tarvitsee luotettavan aikuisen tukea.

Aiheeseen liittyvät käsitteet valittiin jälkihuoltoa ja nuorten itsenäistymistä ajatellen. Aiheeseen oli mielenkiintoista tutustua syvemmin opinnäytetyöprosessin aikana ja oman ammatillisen kehittymisen kannalta tärkeää työelämää ajatellen. Prosessin aikana oppi lisää itse asiakastyöstä, asiakkaiden tunteista sekä palveluiden kehittämisestä.

Avainsanat: lastensuojelu, jälkihuolto, elämäntaitotaidot, kehitystarve, nuoren tuentarve ja haasteet

Abstract

Holmström Essi, Ilola Emma: The development needs of Sospro's aftercare services

Bachelor's thesis

Bachelor of social services

May 2023

Number of pages: 45

The purpose of the thesis was to study the developmental needs regarding the aftercare of child welfare. The thesis was conducted in cooperation with Sospro which provides child care services. The thesis takes a look into the aftercare services that Sospro provides. The aim was to find out whether the services correspond with the customers' needs and find aspects which could be improved upon to provide more appropriate solutions to each customer's own needs.

In addition to our own interest in the subject matter the thesis was also conducted due to Sospro's need to seek out possible areas of improvement in their aftercare services. The aim was not to find completely new methods but rather spark reflection among Sospro's workforce about the current state of their services. The idea was to get the employees to reflect on their own working methods and inspire them to seek improvement in their profession which is important in social work.

The research was conducted with qualitative methods by arranging a focused interview to the employees based on predetermined themes and by providing customers with an electronic questionnaire. The project narrowed the demographic down to aftercare client's between the ages 18 and 25.

The thesis aimed to use as current data as possible. The thesis gathered data from the employees and customers that were later mirrored with theories and legislation regarding the subject matter at hand. The results highlighted client-oriented approach and the services' constant need for improvement. In becoming independent a young person needs the support of a reliable adult.

The terminology regarding the subject matter was selected with aftercare and young people becoming independent in mind. It was interesting to get a deeper look into the subject matter through the process of making this project. The project has likely also been important to my own professional improvement in preparations for entering the workforce. Working on the thesis taught me about customer work, customers' needs as well as improving services.

Keywords: child protection, aftercare, life management skills, development need, young people's need for support and challenges

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖELÄMÄYHTEYS	6
2.1 Yhteistyökumppanin esittely	7
3 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET TEEMAT JA TEOREETTINEN TAUSTA	7
3.1 Lastensuojelu	8
3.2 Jälkihuolto	8
3.3 Jälkihuollon kustannukset.....	10
3.3.1 Ostopalvelu.....	11
3.4 Elämänhallintataidot	11
3.5 Kehitystarve.....	13
3.6 Nykynuorten tuen tarpeet ja haasteet.....	13
4 OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA.....	15
4.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö laadullisin menetelmin	15
4.2 Tutkimusmenetelmä, metodien perustelu.....	16
5 AINEISTON ANALYSOINTI	17
5.1 Aineiston hankinta	18
5.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	19
5.3 Tutkimuksen eettisyys	20
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
6.1 Työntekijöiden haastattelut.....	21
6.2 Asiakkaiden lomakekysely.....	25
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
8 POHDINTA	34
LÄHTEET.....	37
LIITE 1: TYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELULOMAKE	40
LIITE 2: ASIAKKAIDEN HAASTATTELULOMAKE	41

1 JOHDANTO

Olemme molemmat suuntautuneet aikuissosiaalityön opintoihin. Opintojen aikana tuli esille teemoja syrjäytymisen ja elämänhallintataitojen ympärille. Halusimmekin tutkia opinnäytetyössä kyseistä aihetta ja työkokemus lastensuojelusta vaikuttikin päätökseen tehdä se yhteistyössä lastensuojelun palveluiden kanssa. Valitsimme opinnäytetyön aiheeksemme jälkihuollon kehitystarpeet. Nuoren itsenäistyessä sijaishuollosta, on tuen tarve edelleen suuri. Harva nuori täysi-ikäistyttyään lapsuuden kodistakaan on täysin valmis itsenäiseen, vastuulliseen elämään ja ottamaan vastuuta kaikesta omaan elämään liittyvästä. Usein vanhemmat tukevatkin täysi-ikäistyviä nuoria aikuisuuden kynnyksellä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.-b.) Näiden vuoksi sijaishuollosta lähtevä nuori tarvitsee tukea jälkihuollon palveluiden kautta, koska tukiverkosta ei välttämättä löydy omasta lähipiiristä.

Kyseistä aihetta tarkasteltaessa pääsimme tutkimaan, minkälaista tukea jälkihuollon palveluissa jo tarjotaan, ja millaista tuentarvetta nuoret kokevat tarvitsevänsä. Päätimme pohtia aihetta näkökulmasta, miten aikuistuvia nuoria voisi vielä enemmän tukea jälkihuollon keinoin, ja miten työntekijät kokevat palveluiden kohtaavan palveluntarvetta. Yhteistyökumppaniksi saimme Sospron, joten tutkimme palveluja heidän työnsä ja asiakkaidensa pohjalta. Sospro on yksityinen lastensuojelualan yritys. He tarjoavat sijaishuollon ja jälkihuollon palveluita sekä avopalveluita Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa, Kanta-Hämeessä, Satakunnassa sekä Eteläpohjanmaalla.

Opinnäytetyön tarkoituksena ei ollut löytää täysin uusia toimintatapoja eikä muuttaa palveluja. Tavoitteemme oli tutkia aihetta eri näkökulmista ja antaa myös työntekijöille mahdollisesti uutta näkökulmaa ja tietoa työtavoista ja työskentelyn vaikutuksista nuoren elämään. Tarkoitus oli myös saada työntekijät pohtimaan heidän omia työskentelymuotojaan ja keinojaan, jotta he pääsivät

miettimään mahdollisia kehityskohteita, joita he ovat itse huomanneet työskentelyssä. Sosiaalialalla kehitys on jatkuvaa, eikä palvelut ole ikinä täydellisiä tai valmiita. Oman työn säännöllinen tarkastelu ja itsensä kehittäminen onkin ammatillisesti tärkeää.

2 TYÖELÄMÄYHTEYS

Koimme tarpeelliseksi tutkia kehitystarpeita jälkihuollossa, jotta jälkihuollon asiakkuuden jälkeen nuorilla aikuisilla olisi mahdollisimman hyvät edellytykset pärjätä yhteiskunnassa. Kiinnostuksemme aiheeseen heräsi, kun olemme huomanneet aikuissosiaalityössä haasteiden alkaneen kerääntyä jo nuoruusiässä, jolloin asiakas olisi todennäköisesti tarvinnut ennaltaehkäisevää tukea enemmän. Lastensuojelun puolelta saamamme kokemus vahvistaa näkemystä siitä, että nuori tarvitsee tukea itsenäistyessään sijaishuollon päättymisen myötä. Pohdimme, miten nuoria aikuisia voisi tukea lisää ja että tuki vastaisi nuorten tarpeeseen haasteiden kasaantumisen ehkäisemiseksi.

Meidän mielenkiintomme lisäksi Sosprolla oli kiinnostusta selvittää heidän jälkihuollon palveluidensa kehittämistarpeitaan. Näiden lisäksi ajattelimme, että jälkihuolto on ollut yhteiskunnassa pinnalla oleva asia myös 1.1.2020 lakimuutoksen myötä, jolloin jälkihuolto-oikeus nousi 21 ikävuodesta 25-vuotiaaseen. Kun lakimuutos tuli voimaan, olivat jälkihuolto-oikeuden piirissä kaikki ne nuoret, jotka olivat lain voimaan tullessa jälkihuollon asiakkaita, ja ne nuoret, jotka eivät olleet vielä täyttäneet 21 vuotta. (Räty, 2023, s.870.)

Sospro hyötyy opinnäytetyöstä saamalla selville omien jälkihuollon palvelujen tämänhetkistä tilannetta. Tutkimuksen avulla työntekijät pääsevät pohtimaan omia työskentelytapojaan ja näin ollen parantamaan palvelujaan vastaamaan asiakkaiden tarpeita. Palvelujen kehittäminen voi mahdollisesti vähentää jälkihuollon asiakkaiden sosiaalipalvelujen tarvetta tulevaisuudessa. Hyvät

elämänhallintataidot jälkihuollon asiakkaille tukevat myös heidän tyytyväisyytään omaan elämään.

2.1 Yhteistyökumppanin esittely

Sospro on kotimainen lastensuojelualan yritys, joka on toiminut vuodesta 2004. Vuodesta 2017 alkaen yritys on kasvanut, joka on mahdollistanut resurssit kehittämiseen. Sospro on suunnannut kehittymisen muun muassa henkilöstön osaamiseen, laatujärjestelmään ja moniin muihin tärkeisiin osa-alueisiin toiminnan kannalta. (Sospro, n.d.-c.) Sospron arvot ovat rohkeus, yksilöllisyys, osallisuus ja luottamus. Sospro on olemassa lapsia ja perheitä varten. (Sospro, n.d.-a.) Työn lähtökohdat ovat oikea-aikaisen tuen antaminen, positiivisten menetelmien käyttö sekä yksilölliset kohtaamiset ja kokemusten jakaminen (Sospro, n.d.-d).

Sosprolla on käytössään omavalvontajärjestelmä, jolla seurataan palveluiden toteutumista ja sisältöä. Sosprolla on käytössään asiakaskokemusmittari vuodesta 2021, jolla selvitetään asiakkaan kokemusta kuulluksi tulemisesta ja miten hän on kokenut saavansa apua annetusta tuesta. Kehittämisessä lähtökohtana on aina asiakkaan tarpeisiin vastaaminen sekä asiakkaiden mielipiteitä kuunnellen palveluiden parantaminen. (Sospro, n.d.-b.)

3 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET TEEMAT JA TEOREETTINEN TAUSTA

Opinnäytetyön suunnitelmassa lähdimme pohtimaan opinnäytetyön aihetta seuraavin kysymyksin. Millaiseksi lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat kokevat omat elämänhallintataitonsa? Miten jälkihuoltoa tulisi kehittää, jotta palvelut parantaisivat nuorten aikuisten kykyä hallita elämäänsä? Minkälaisia eväitä jälkihuollon nuoret aikuiset ovat saaneet palveluista? Minkälaista apua nuoret aikuiset olisivat kokeneet vielä tarpeelliseksi?

Aiheeksemme rajasimme lastensuojelun jälkihuollon kehitystarpeet Sospron palveluissa. Pohdimme tässä opinnäytetyössä kehitystarpeita, ja minkälaista tukea nuoret tarvitsisivat enemmän ja miten heidän elämänhallintataitojaan voisi tuen avulla kehittää. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyömme kannalta ovat lastensuojelu, jälkihuolto, elämänhallintataidot, kehitystarve, nuoren tuentarve ja haasteet. Käsitteet valitsimme pohtien tärkeimpiä aihealueita opinnäytetyön tarkoitusta ja tutkimuskysymyksiä ajatellen.

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelun toimenpiteillä edistetään lapsen suotuisaa hyvinvointia ja kehitystä. Lapsen kehitykselle ei saa aiheutua vahinkoa lastensuojelun toimenpiteistä. Lastensuojelutyön perusta on sen tekeminen yhteistyössä perheen ja lapsen kanssa. (Räty, 2023, s.10.)

Lapsen hyvinvoinnista ensisijainen vastuu on vanhemmilla tai tämän muilla huoltajilla. Tarvittaessa vanhempia tuetaan heidän kasvatustehtävässään viranomaisten toimesta ja perhe ohjataan lastensuojelun piiriin, jos tilanne niin vaatii. Jos lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, eikä lapsen turvallista asumisympäristöä ja kehitystä voida niiden avulla turvata, lapsi voidaan ottaa huostaan ja järjestää sijaishuoltoa. Jälkihuollon tehtävä on näiden nuorten kanssa jatkaa kehityksen tukemista aikuisuuteen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, n.d.-b.) Lastensuojelun perusteiden ymmärtäminen on oleellinen asia pohdittaessa jälkihuoltoa, jota käsitellään opinnäytetyössä ja jälkihuolto perustuu lastensuojelulakiin.

3.2 Jälkihuolto

Jälkihuoltoa tarjotaan sijaishuollon päättymisen jälkeen tai pitkän avohuollon sijoituksen jälkeen, kun lapsi tai nuori on ollut vähintään 6kk yhtäjaksoisesti kodin ulkopuolisessa sijoituksessa. Jälkihuollon palvelujen tarkoituksena on lapsen kotiutumisen tukeminen ja itsenäisen elämän aloittamiselle tarjota

riittäviä valmiuksia ja tukea kokonaisvaltaisesti lasta tai nuorta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, n.d.-b.) Lain tarkoittamalle nuorelle on järjestettävä säännöksiä estämättä jälkihuoltoa 25-vuotiaaksi asti (Räty, 2023, s.22).

Palveluita jälkihuollossa järjestetään yksilöllisesti. Sisältö riippuu aina asiakkaan henkilökohtaisista tarpeista ja viranomaisten kanssa yhdessä tehdystä suunnitelmasta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 luku 76 §.) Sijaishuollon päätymisen jälkeen nuorella on subjektiivinen oikeus jälkihuollon palveluihin ja hyvinvointialueen on järjestettävä nuorelle jälkihuollon palveluja siinä laajuudessa kuin se nuorelle on välttämätöntä. Jälkihuolto-oikeutta ei voida rajoittaa viranomaisen toimesta. (Räty, 2023, s.871.) Hyvinvointialue on velvollinen järjestämään sijoituksen jälkeen nuorelle jälkihuollon siihen asti, kun sijoituksesta on kulunut viisi vuotta tai kun nuori täyttää 25 vuotta. Hyvinvointialue voi järjestää jälkihuoltoa nuorelle itsenäistymisen tukemiseksi, vaikka jälkihuoltovelvoitetta ei olisikaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 luku 75 a.)

Huostaanotettujen nuorten riittämättömät asumisolosuhteet ja riittämätön asumisen tukeminen aiheuttavat suuren riskin joutua asunnottomiksi, työttömiksi ja rikosentekijöiksi. Laitoksessa asuneiden nuorien asunnottomiksi joutumisen riski on korkea ja tämän vuoksi on tärkeää, että heitä tuetaan kiinnittymään yhteiskuntaan ja ehkäistään syrjäytymistä. Onnistunut jälkihuolto tukee nuoria kehittämään elämäntaitojaan tulevaisuutta varten. Keskeistä jälkihuollon prosessissa on tarjota tukea nuorille, jotta he oppivat virheistään luotettavan aikuisen tukemana. (Shaw & Frost, 2013, s.114.)

Nuorelle on tehtävä sijaishuollon jälkeen jälkihuoltosuunnitelma yhdessä nuoren kanssa, joka annetaan nuorelle tiedoksi sen valmistuttua (Räty, 2023, s.307). Suunnitelma jälkihuollon sisältöä koskien on hyvä aloittaa ajoissa, ennen jälkihuollon alkua. Suunniteluun osallistuu lapsi, sijoituspaikka, sekä mahdollisesti vanhemmat ja muu lapselle tärkeä verkosto. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, n.d.-b.) Nuori tarvitsee sijaishuollon jälkeen ohjausta ja tukea, vaikka onkin täysi-ikäisenä ensisijaisesti itse vastuussa omista valinnoistaan. Jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaan sekä nuoren vanhemmille tai muille nuoren kasvatuksesta ja hoidosta vastaaville henkilöille

järjestettävästä tuesta. (Räty, 2023, s.307.) Tarkoituksena on siis saada muodostettua nuorta mahdollisimman hyvin palveleva palvelukokonaisuus nuoren omiin tarpeisiin.

Jälkihuollon palveluita ovat arjessa tapahtuva ohjaus ja neuvonta liittyen itsenäisiin elämäntaitoihin, arjessa selviytymiseen sekä palveluihin ohjaamiseen. Apua annetaan myös asunnon hankinnassa ja nuorelle onkin turvattava puutteettomat asumisolot. Asunnon puuttuminen kokonaan nähdään esteenä nuoren kuntoutumiselle. Apua annetaan myös harrastuksiin, koulutuksiin ja rahan käyttöön yleisesti. Omien voimavarojen löytämisessä tuetaan ja mahdollistetaan osallistuminen vertaistukiryhmiin. Tuki voi siis olla nuorelle taloudellista tukea ja tukea harrastuksista aiheutuviin kuluihin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, n.d.-b.)

3.3 Jälkihuollon kustannukset

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) määrittelee 2. luvun 8§:ssä hyvinvointialueen olevan järjestämisvastuussa alueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on vastannut sijaishuollon kustannuksista. (Räty, 2023, s.186.) Sijoittajahyvinvointialue vastaa sijaishuollon aikana lapsen hoidon kustannuksista, eli se hyvinvointialue, jossa sijaishuollon tarve lapselle on syntynyt (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, n.d.-d). Jos jälkihuolto järjestetään 75 §:n 1 momentissa tarkoitetun yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen perusteella, vastaa jälkihuollon kustannuksista se hyvinvointialue, jonka alueella on lapsen kotikunta sijoituksen päättyessä. (Räty, 2023, s.186.)

Hyvinvointialue voi järjestää jälkihuollon nuorelle itsenäistymisen tukemiseksi, vaikka jälkihuoltovelvoitetta ei olisikaan (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 luku 75 a §). Jos jälkihuolto järjestetään harkinnanvaraisesti 75 §:n 2 momentin mukaisesti, vastaa kustannuksista se hyvinvointialue, jossa jälkihuoltopäätös tehdään (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 luku 16 a §).

3.3.1 Ostopalvelu

Tämän opinnäytetyön kannalta ostopalvelujen merkityksen tiedostaminen on tärkeää, sillä hyvinvointialueet ostavat palveluja kilpailutuksen kautta Sospronilta, joka on yksityinen palveluntuottaja. Näin ollen hyvinvointialue päättää myös ne resurssit, joita Sosprolla on käytettävissä, esimerkiksi yhteen asiakkaaseen käytettävien tuntien määrät. Hyvinvointialue ostaa tietyn määrän Sospron palveluita.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Sospron lastensuojelun jälkihuollon palveluja, eli yksityistä lastensuojelun palveluiden tuottajaa. Edellisessä kappaleessa olleen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun lisäksi hyvinvointialue voi ostaa palveluja omien järjestämiensä palvelujen lisäksi, sitä määrittelee laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Hyvinvointialue voi hankkia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta perustuen sopimukseen, jos se on tehtävien tarkoituksenmukaisen hoitamisen kannalta tarpeen. Hyvinvointialueen on huolehdittava palvelujen yhdenvertaisesta toteutumisesta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 3 luku, 12§.)

Yksityisten palveluntuottajien ja hyvinvointialueen tehtävien lainmukaista hoitamista ja tehtyjen sopimusten noudattamista valvotaan omavalvontasuunnitelmalla. Omavalvonnalla varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä asettamaan lakiin 6. luvun 40§:ssä muun muassa palvelujen saatavuudesta, jatkuvuudesta, laadusta, turvallisuudesta sekä asiakkaiden yhdenvertaisuudesta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 6 luku, 40§.)

3.4 Elämänhallintataidot

Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa nuorta saamaan valmiudet itsenäiseen elämään (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, n.d.-b). Elämän ja arjen haasteista selviytymiseen tarvitaan elämänhallintataitoja. Hyvä elämänhallinta onkin hyvinvoinnin perusta. (Lindberg, ym. 2016, s.8). Elämänhallinta voidaan jakaa

sisäiseen ja ulkoiseen elämönhallintaan. Ulkoisella elämönhallinnalla tarkoitetaan sitä, joka ulkopuolisen silmin on kaikkein helpoiten tunnistettavissa. Aineellinen hyvinvointi sekä yksilön kokemukset henkisesti turvatussa asemassa olemisesta ovat esimerkkejä ulkoisesta elämönhallinnasta. Sisäisellä elämönhallinnalla tarkoitetaan ihmisen optimistista kykyä suhtautua elämään ja sopeutua muutoksiin. Kun ihminen omaa vahvan sisäisen elämönhallinnan, hänellä on valmiuksia sekä voimavaroja kohdata yllättäviäkin tapahtumia. (Martikainen, 2009, s.15–16.)

Yksilön omat uskomukset omista kyvyistä ratkaista ongelmallisia tilanteita vaikuttavat elämönhallinnan valmiuksiin. Omiin vaikutusmahdollisuuksiin uskova ihminen kokee vaikeiden tilanteiden olevan haasteita, joihin hän kuitenkin pystyy vastaamaan ja joita hän kykenee hallitsemaan. Henkilö, joka luottaa heikosti omiin mahdollisuuksiinsa, pyrkii välttämään ongelmatilanteita, koska tuntee ne elämönhallinnan vaarantavana uhkana. Henkilö, jonka luotto omiin kykyihin on vähäinen, asettaa omia tavoitteitaan mieluummin liian alhaalle, kuin ottaisi riskin tavoitteiden onnistumattomuudesta. Yksilölle kertyneet onnistumisen tai epäonnistumisen kokemukset aiempien elämänvaiheiden aikana vaikuttavat yksilön henkilökohtaisen kyvykkyyden tunteen syntymiseen. Tärkeässä roolissa tässä on kokemusten lisäksi yksilön saama palaute hänelle tärkeiltä ihmisiltä. Oman pystyvyyden tunteen kehittymisen kannalta erityisen herkkiä aikoja ovat lapsuus ja nuoruus, koska silloin muodostuu jokaisen oma persoona. (Martikainen, 2009, s.16–17.)

Kaikki oppiminen ja kehitys alkaa jo lapsena, ja siihen vaikuttaa moni asia. Perimä, ympäristö, sekä ihmisen oma aktiivisuus. Nuorena opitut taidot vaikuttavat siihen, minkälaisia valmiuksia yksilö omaa vanhempana. (Karling ym., 2009, s.65). Elämönhallintaan vaikuttaa lapsuuden tapahtumat sekä kasvu-ympäristö. Yksilön mahdollisuudet lapsuudessa havainnoida rakentavia ratkaisutapoja elämönhallinnan ongelmiin voivat olla puutteellisia. Siihen ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi lapsuudessa häpäistyksi joutuminen, luottamuksen pettäminen tai väkivallan käyttäminen kasvatusmetodina. Terveen itsetunnon kehittymiseen vaikuttaa turvallinen kasvu-ympäristö. (Martikainen, 2009, s.24.)

Elämönhallintataidot voivat kehittyä ja niitä voi oppia. Hyvät elämönhallintataidot helpottavat elämässä vastaan tulevien haasteiden kohtaamista. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue, n.d.) Kehon ja mielen hyvinvointitaidot, sosiaaliset taidot, tunnetaidot, ajattelutaidot sekä toimimisen taidot ovat elämönhallintataitojen osatekijöitä (Tirkonen, 2019).

3.5 Kehitystarve

Tutkimuksemme kohdistuu Sospron kehitystarpeisiin jälkihuollon palveluissa. Kehitystarpeen tunnistaminen on prosessin ensimmäinen vaihe ja siinä tavoitteena on saada mahdollisimman laaja ja monipuolinen kuva kehittämisen kohteesta. Tunnistaessa kehitystarvetta apuna voidaan käyttää yhteistä keskustelua asiakkaiden sekä yritysten työntekijöiden kanssa, pohtia miten eri osapuolet näkevät ja kokevat asiat. Tutkimme myös, miten mahdollisesti muut ovat yrittäneet asiaa ratkaista. Kehitystyö lähtee todennäköisimmin oikeaan suuntaan, kun aihetta on tarkasteltu riittävän monipuolisesti. (Heikkinen, Kurvinen, 2021.)

Kehitystarpeen tunnistamiseksi tutustuimme jälkihuollon palveluihin ja Sospron toimintaan sekä ennen opinnäytetyön kirjoittamisen aloittamista että koko opinnäytetyöprosessin aikana. Aiheeseen tutustuminen ja asioiden selvittäminen tapahtui Sospron työntekijöiden kertoman ja heidän asiakkailtaan saamien vastausten perusteella. Näiden lisäksi aiheesta saimme tietoa eri lähteiden avulla, kuten kirjojen, eri sivustojen sekä lakien avulla.

3.6 Nykynuorten tuen tarpeet ja haasteet

Lastensuojelulain 6§ mukaan määrittelemme tässä opinnäytetyössä nuoreksi 18 vuotta täyttäneen ja alle 25-vuotiaan henkilön (Räty, 2023, s.22). Nuoruus on elämän kannalta kriittistä aikaa. Aivot kehittyvät, irtautuminen vanhemmista tapahtuu ja oma persoona muokkaantuu. Se aiheuttaa stressiä ja erilaisia tunteuksia eri ihmisissä. (Turkka & Saarholm, 2021, s.25.)

Opinnäytetyömme kohderyhmä koostuu nuorista aikuisista, jälkihuollon asiakkaista. Vaikka kohderyhmäämme kuuluvat ovat jälkihuollon asiakkaita, ovat he yksilöitä, nuoria, joiden haasteet vaihtelevat heidän omien piirteidensä sekä menneisyyksiensä vuoksi.

Haasteita nuorilla on monia. Nuorten ympäristöllä on odotuksia, on sitten kyse yhteiskunnasta ja siitä, että nähdään velvollisuutena opiskella ja työllistyä. Myös läheiset luovat odotuksia, jotka luovat painetta suoritua heidän toivomallaan tavalla, esimerkiksi tulemalla huippu jääkiekkoilijaksi. Ympäristöltä voi saada myös tukea ja kannustusta, jota nuoret tarvitsevat. Kuitenkin nuoren toimintaan vaikuttaa paljon hänen omat yksilölliset valmiutensa, voimavaransa ja haaveensa. Myös menneisyyden kokemukset, hyvät ja huonot, vaikuttavat hänen toimintaansa. (Karling ym., 2009, s.73.)

Erilaiset konfliktit kuuluvat myös nuorten elämään. Niiden taustalla olevia syitä on myös hyvä pohtia. (Turkka & Saarholm, 2021, s.26.) Nuorten konfliktit sisältävät usein myös rikoksen tunnusmerkkejä. Useiden eri tutkimuksen perusteella syyt rikolliseen käyttäytymiseen ja uhriksi joutumiseksi ovat muun muassa rikkonainen perhetausta, vähäinen tuki vanhemmilta ja vähäinen itsekontrolli, sekä käytöshäiriöt. Nuoruus on itsessään jo konflikteille altista aikaa aivojen kehityksen aiheuttaman myllerryksen vuoksi. Kehitykseen vaikuttaa kasvuympäristö sekä erilaiset erityispiirteet. Nuoret tarvitsevat tukea omien vahvuuksiensa tunnistamiseen. Nuoret saattavat tarvita myös tiettyjen diagnoosien hankintaa ja niihin lääkitystä, jotta he pystyvät toimimaan muiden kanssa samalla tavalla. (Turkka & Saarholm, 2021, s.27) Esimerkiksi ADHD tunnistamattomana ja hoitamattomana lisää todennäköisyyttä päihdeongelman syntymiseen (Päihdelinkki, 2016). Nuoret tarvitsevat apua selvittääkseen konflikteista, jotta heidän tulevaisuutensa olisi turvallisempi (Turkka & Saarholm, 2021, s.29).

Tutkiessamme jälkihuollon nuorten tuen tarvetta ja sitä, miten palveluita voisi heitä varten kehittää, on tärkeää pohtia myös taustalla olevia tekijöitä. Nuoret tarvitsevat erilaisiin elämäntilanteisiin yksilöllistä apua ja tukea nuoruudesta aikuisuuteen ja itsenäiseen elämään siirtyessään. Nuoren osallistaminen

arkeen on hyvä keino ehkäistä nuoren syrjäytymistä (Reivinen & Vähäkylä, 2013, s.71).

Huostaanotettujen lasten määrä on jatkuvasti nousussa, ja sitä on käytetty joissain tutkimuksissa jopa pahoinvoinnin mittarina ja kuvaajana. Numeroita on kauhisteltu, mutta usein unohtuu, että jokaisen numeron takaa löytyy yksilö, ainutlaatuinen nuori. (Reivinen & Vähäkylä, 2013, s.50.) Vielä 2000-luvulla, joissain keskusteluissa mielletään huostaanotettujen nuorten ja syrjäytymisen olevan yhtäläiset asiat, mutta todellisuus on eri. Nuorilla on erilaisia tilanteita, jotka pitää huomioida yksilöllisesti. Lukujen takana on moninaisia asioita, tilanteita ja haasteita. (Reivinen & Vähäkylä, 2013, s.51.) Eräässä aiemmassa tutkimuksessa on tullut ilmi, että kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret altistuvat herkemmin epäsuotuisille tekijöille sekä olosuhteille. Tulosten perusteella ei kuitenkaan voida olla varmoja siitä, että kuinka suuri osa on ollut lastensuojelun vaikuttavuudesta, sillä ongelmat voisivat olla vielä isompia, jos sijoitusta ei olisi tehty. (Reivinen & Vähäkylä, 2013, s.56.) Tutkimukset osoittavatkin, että nuorten elämät huostaanoton jälkeen muotoutuvat keskenään todella moninaisiksi, eikä samanlaisia tilanteita ole. Jokainen on ainutlaatuinen (Reivinen & Vähäkylä, 2013, s.67.)

4 OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA

4.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö laadullisin menetelmin

Tutkimuksellisen opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa tutkimus, joka palvelee työelämää ja ratkaisee ammattialan tutkimustehtävän (Karelia, 2023). Päädyimme tekemään tutkimuksellisen opinnäytetyön, koska halusimme tutkia jo olemassa olevaa palvelua ja löytää mahdollisia kehitystarpeita. Tutkimuksen tarkoituksena oli yhteistyössä Sospron kanssa selvittää, onko heidän palveluissaan jotakin kehitystarpeita. Kehitystarpeiden pohjalta Sospron olisi

mahdollisuus entisestään parantaa toimintaansa ja palvelujaan sekä kohdentaa niitä yksilöidysti jokaiselle asiakkaalle.

Valitsimme menetelmäksi opinnäytetyöhön laadullisen tutkimuksen. Laadullisella tutkimuksella tutkitaan merkityksiä ja niiden välisiä suhteita. Meidän opinnäytetyössämme merkityksiä tutkitaan asiakkaiden ja työntekijöiden kokemusten kautta. Laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole yhden oikean vastauksen löytäminen, vaan asian tutkiminen monesta eri näkökulmasta (Vilkkä, 2021, Menetelmän erityispiirteet).

4.2 Tutkimusmenetelmä, metodien perustelu

Käytimme tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen aihe on usein yhteiskunnallisesti ajankohtainen. Tietoa tutkimukseen kerätään tässä tutkimuksessa haastatteluilla ja kyselylomakkeen avulla. Laadullisessa tutkimuksessa voi käyttää myös erilaisia tilastoja, niiden tulkinta tapahtuu kuitenkin laadullisesti, pohtien tuloksia. Ei siis tuijoteta niin paljoa itse numeroita, vaan sitä miksi esimerkiksi suuri osa on tiettyä mieltä tai miksi vastauksissa on paljon hajontaa. Tutkimuksessa yritetään kyetä osoittamaan ihmisen toiminnan tuloksia, eikä vain kuvata sen hetkistä tilannetta. (Tietoarkisto, n.d.)

Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä on ihmisten kokemukset, ei kuvata vain tilannetta ulkopuolelta, vaan tutkitaan asiakkaiden ja työntekijöiden keskeistä toimintaa heidän näkökulmistaan. Tutkimuksen tarkoitus on löytää uusia näkökulmia tutkimuksen edetessä, samalla reflektoiden omaa tekemistään. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin vastaamaan kysymyksiin mitä ja miten. Empiirinen eli havaintoihin, sekä kokemukseen perustuva aineisto on keskeisessä asemassa, mutta sitä tulkitaan ja analysoidaan teoriaan viitaten. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, Mistä laadullinen tutkimus on tehty.)

Haastattelut toteutimme teemahaastattelun menetelmällä. Valitsimme aineistonhankintamenetelmäksi juuri teemahaastattelun, sillä sen käyttö on ollut

viime vuosina yleistä. Sen suosioon voi vaikuttaa ainakin sen avoin muoto, jonka ansiosta haastateltava pääsee halutessaan puhumaan aiheista vapaamuotoisesti ja näin ollen voidaan katsoa saadun materiaalin kuvaavan haastateltavan puhetta itsessään. (Eskola & Suoranta, 2008, s.87.) Teemahaastattelussa on etukäteen määritelty haastattelun teema-alueet, aihepiirit, eikä tarkkoja kysymyksiä tai kysymysten järjestystä ole määritelty. Haastattelun aikana ennalta suunnitellut teemat käydään läpi, mutta niiden laajuus sekä järjestys voivat vaihdella eri haastateltavien kanssa. (Eskola & Suoranta, 2008, s.86.) Ajattelimme teemojen kautta käytävän haastattelun mahdollistavan avoimen keskustelun haastateltavan kanssa ja tukilistan haastattelussa käytävistä asioista varmistavan sen, että kaikki teemat tulevat käytyä läpi. Teemahaastattelu on avointa haastattelua strukturoidumpi, jonka ansiosta ajattelimme sen sopivan kehitystarpeiden selvittämiseen erinomaisesti. Haastattelussa käytävät teemat ovat kaikille haastateltaville samat, vaikka eteneminen teemojen välillä onkin joustavaa. (KvaliMOTV, n.d.)

5 AINEISTON ANALYSOINTI

Tässä luvussa kerrotaan aineiston hankinnasta ja luotettavuudesta, sekä tutkimuksen eettisyydestä. Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo myös meidän perustelumme ja pohdintamme liittyen aineiston hankintaan ja tiedon keruuseen. Kuvaamme myös saamamme tiedon niin kuin se on todellisuudessa tapahtunut. Otamme huomioon eettiset periaatteet tehdessämme tutkimusta nuorten kanssa, sekä Sospron työntekijöiden kanssa. Tutkimus ei saa aiheuttaa mitään haittaa siihen liittyville ihmisille, ja tarkoitus onkin aina tuoda jotain hyvää ilmi. Varsinkin kun tutkimuksen kohteena on ihmisten elämäntilanne, liittyen heille arkaan aiheeseen. (Puusa, & Juuti, kappale 5.)

5.1 Aineiston hankinta

Toteutimme aineiston hankinnan haastatteluiden (Liite 1) sekä kyselylomakkeen (Liite 2) avulla. Teimme teemahaastattelun ja tutkimukseen haastatelimme kahta Sospron työntekijää eri alueilta. Ajattelimme teemahaastattelun sopivan aiheeseemme aineistonkeruumenetelmäksi, koska siinä haastateltavilta esitetään samat kysymykset (Eskola & Suoranta, 2014, s. 86). Työntekijät olivat saaneet haastattelussa käytävät aihepiirit ja avoimet kysymykset tietoonsa jo ennen haastattelun toteuttamista, jonka ansiosta he pystyivät käymään omien työyhteisöjen kesken kysymyksiä läpi jo ennen haastatteluja. Kun työntekijät olivat keskustelleet työyhteisössä muiden kesken, saimme kattavasti tietoa aiheesta, kun vastauksien takana on useamman työntekijän mielipiteet ja näkökulmat. Toinen haastateltava edusti Porin ja toinen Tampereen työyhteisöä. Kummassakin haastattelussa oli samat avoimet kysymykset. Haastatteluissa selvitimme työntekijöiden näkökulmaa palveluiden vastaamisesta asiakkaiden tarpeisiin.

Työntekijöiden haastatteluista saamamme vastaukset teemahaastatteluun pitivät todennäköisesti hyvin paikkansa, koska he edustavat vastauksissaan koko jälkihuollon tiimiä, eikä ainoastaan omia henkilökohtaisia mielipiteitään. Henkilöstöllä oli etukäteen aikaa keskustella keskenään haastattelun kysymyksistä, jolloin työntekijät pystyivät tuomaan esille koko tiimin näkökulmia ja ajatuksia.

Toinen haastattelu toteutettiin etänä ja toinen paikan päällä heidän toimistolaan. Työyhteisössä työskentelee sekä sosionomeja että lähihoitajia. Haastateltavista toinen kertoi käyneensä keskustelua saamistaan teemoista tiimin kesken ennen haastattelua. Hän kertoi työyhteisön ajatusten olleen saman suuntaisia keskenään eri teemoihin liittyen, eikä eroavaisuuksia tai ristiriitoja työntekijöiden näkökulmissa juurikaan ollut tullut. Toinen haastateltava kertoi, ettei ollut mahdollisuutta keskustella teemoista työyhteisössä nopean aikataulun ja työyhteisön kiireiden vuoksi.

Jälkihuollon asiakkaille toteutimme sähköisen kyselylomakkeen. Aineistonkeruu menetelmäksi valikoitui sähköinen lomake, koska sen avulla pystyimme tavoittamaan asiakkaita eri alueilta. Linkin takaa avautuva lomake oli asiakkaille myös matalalla kynnyksellä helposti vastattavissa. Kyselylomake koostui monivalintakysymyksistä, jonka lisäksi se sisälsi kyselyn lopussa vielä kaksi avointa kohtaa liittyen Sospron jälkihuollon palveluiden tyytyväisyyteen, sekä vapaan sanan palveluiden mahdolliseen muutokseen. Kyselyyn vastattiin anonyymisti. Kysymyksiä laatiessamme otimme huomioon selkeän kirjoitusasuun ja vältimme hankalasti tulkittavia sekä johdattelevia kysymyksiä.

Kyselylomakkeista saamamme tieto asiakkaiden osalta on todennäköisesti paikkansapitävää, koska asiakkaat ovat saaneet vapaaehtoisesti vastata kyselyyn, eikä vastauksissa ilmene vastaajan henkilöllisyyttä. Matalaksi jäänyt vastausmäärä vaikuttaa tuloksien arviointiin, otannan ollessa pieni. Myös mahdollisesti asiakkaille arka aihe saattaa aiheuttaa sen, ettei epävarmempien asiakkaiden ääni tule esille. Sen vuoksi tutkimusta on vastauksista huolimatta pohdittava eri näkökulmista, teoriaan viitaten ja teemoja pohtien. (Rutanen & Vehkalahti, 2019, s141).

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Keskeisin asetettava vaatimus tieteelliselle menetelmälle on luotettavuus, ja luotettavuuteen vaikuttaa koko tutkimusprosessi (Hirsjärvi & Hurme, 1993, s.128). Tutkimuksen lähestymistavan ja siihen käytettävien menetelmien valinnat tutkimustarpeiden ja -tavoitteiden mukaan ovat tutkimukselle hyviä lähtökohtia. Välitöntä vaikutusta aineiston koolla ei ole laadullisen tutkimuksen onnistumiseen, eikä aineiston koon määrittämiselle ole mekaanisia sääntöjä. Vastausmäärä katsotaan aina tapauskohtaisesti ja vastauksia tarvitaan aiheen kannalta miettien välttämätön määrä. (Eskola & Suoranta, 2008, s.61–63.)

Yleensä tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään reliabiliteetin ja validiteetin käsittein. Validiteetti käsitteellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu siinä luvattua aihetta ja reliabiliteetilla tutkimuksessa saatujen tulosten

toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 6.2.) Näitä kahta luotettavuuden käsitettä piti pohtia tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti, sekä luotettavuus eli reliabiliteetti muodostavatkin yhdessä mittarin tutkimuksen kokonaisluotettavuudesta (Vilkka, 2021).

Tutkimuksen luotettavuutta olemme lisänneet varmistamalla esimerkiksi haastatteluissa ja asiakaskyselyssä vastaajien ymmärtävän kysymykset oikein ja muotoilemalla ne selkokielellisesti. Vaikka virheitä tutkimuksen aikana tulisi, ei niiden vaikutus tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseen välttämättä ole kovin suuri. (Vilkka, 2021.) Näitä asioita arvioidaan kappaleessa 6 tutkimuksen tulokset.

5.3 Tutkimuksen eettisyys

Ennen tutkimuksen käynnistymistä tehdään ennakoarviointi, jonka avulla pohditaan mahdollisia eettisiä riskejä, esimerkiksi tietosuojakysymykset, yksityisyydensuoja ja tutkittavien riittävä informointi. Olemmekin tutkimuksen suunnittelussa ottaneet nämä huomioon ja arvioineet mahdollisia riskejä. Pelkästään riskien pohdinta ei riitä, vaan eettisyyttä tutkitaan koko prosessin kaikissa vaiheissa. (Rutanen & Vehkalahti, 2019, s.11.) Olemme käyttäneet eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä, kuten ammattikirjallisuutta ja virallisia tutkimusmenetelmiä (Vilkka, 2021).

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat kaksi keskeisintä käsitettä tietojen käsittelyssä. (Eskola & Suoranta, 2008, s.56) Tämän vuoksi keräsimme tutkimustulokset asiakkailta nimettömänä, jonka ansiosta eettisiä ongelmia ei tutkimuksen aikana syntynyt. Myöskään arkaluonteista tietoa asiakkaista ei ollut tarpeen saada. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tieto vapaaehtoisuudesta sekä suostumuksesta on periaate ihmisoikeuslähtöiseen tutkimusetiikkaan (Lagström ym., 2010, s. 95). Haastatteluiden sekä sähköisen kyselylomakkeen avulla mahdollistimme vapaaehtoisuuden ja suostumuksen toteutumisen. Äänitimme kahden työntekijän haastattelut ja poistimme

nauhoitteet heti muistiinpanojen kirjoittamisen jälkeen. Litteroitu teksti poistettiin aineiston analyysin jälkeen sekä kaikki aineistot opinnäytetyön valmistuttua.

Anonymiteettisuoja ja luottamuksellisuuden säilyttäminen on oleellinen osa myös tietoa julkistettaessa, kun tiedon nimettömyydestä on luvattu jo tietoja hankittaessa. Tuloksia julkistettaessa on huomioitava se, ettei kenenkään henkilöllisyys paljastu. (Eskola & Suoranta, 2008, s.57.) Toteutimme asiakkaiden kyselyt sähköisen kyselylomakkeen avulla, jonka ansiosta emme saaneet missään tutkimuksen vaiheessa tietoa asiakkaseen liittyviä henkilötietoja. Lähetimme kyselylomakkeen linkin jälkihuollon työntekijöille, jotka lähettivät ne suoraan asiakkailleen. Näin varmistimme sen, että jokainen asiakas saa mahdollisuuden vastata kyselyyn. Asiakkaat vastasivat kyselyyn nimettömänä ja vastaukset tulivat suoraan Googlen Forms alustalle, jossa kyselylomakkeet teimme. Poistimme kyselylomakkeiden aineistot niiden raportoinnin jälkeen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Työntekijöiden haastattelut

Työntekijät kokevat palveluiden vastaavan hyvin kysyntää ja asiakkaiden palveluntarvetta. Palvelut suunnitellaan asiakkaiden tarpeiden mukaan, joka takaa palveluiden kohtaamisen asiakkaan henkilökohtaisiin tarpeisiin. Annettavien palveluiden määrään vaikuttaa palveluiden kustantaja, eli hyvinvointialue. Haasteena ilmeni tuetun asumisen paikkojen vähäisyys. Paikkoja saisi olla tarjolla enemmän, mitä tällä hetkellä on.

Nuorten haasteet ovat isompia ja moninaisempia, mitä aiemmin. Nuorilla on hankaluuksia selviytyä perusarjesta, ja näitä haasteita on muillakin kuin jälkihuollon nuorilla. Jälkihuollon nuorilla haasteet ovat kuitenkin usein

korostuneita. Yksi esille tulevista haasteista, on sijaishuollon loputtua tuleva vapaus. Samalla usein vastuun ottaminen omista asioista unohtuu. Talouden ylläpito on haastavaa ja rahan käyttö on usein holtitonta. Tukiverkoston vähäisyys luo nuorille myös omia ongelmia, ja jälkihuollon työntekijöillä onkin usein tärkeä rooli nuoren luotettavana aikuisena. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yleisiä, ja asioihin sitoutuminen saattaa olla haastavaa, oli kyse sitten koulussa käymisestä, töistä, tai tapaamisista.

Nuoria tuetaan heidän tarvitsemissaan asioissa ja asiakkaat ovat itse oman elämänsä asiantuntijoita. Nuorelle tarjottava tuki voi olla esimerkiksi auttamista Kela asioiden hoitamisessa, kouluun ja töiden hakemisessa sekä rahan hallinnan opettamista ja tukemista. Asiakkaan kanssa tehtävän yhteistyön määrä riippuu asiakkaan suunnitelmassa sovitusta ajasta, joka on tehty asiakkaan tuen tarpeen perusteella. Usein asiakkuuden alussa tuntimäärä on isompi ja sitä vähennetään asiakkuuden loppua kohden, kun tuentarve usein vähenee. Kun nuoret saavat tukea oman arkiympäristönsä aktiivisena jäsenenä, heidän itsetuntonsa kasvaa ja antaa valmiuksia yhteisöllisiksi toimijoiksi. Nuoren osallistaminen arkeen on hyvä keino ehkäistä nuoren syrjäytymistä. (Reivinen & Vähäkylä, s.83.)

Nuoriin ollaan yhteydessä tekstiviesteillä sekä soittamalla, ja heidän kanssaan sovitaan tapaamisia yksilöllisten tarpeiden mukaan. Nuoret ovat tietoisia työntekijöidensä työvuoroista ja siitä, miten heihin saa yhteyden. Työajalla vastaan puhelimeen, viestejä voi jättää vuorokauden ajasta riippumatta, mutta vastausta voi joutua odottamaan. Nuorten päivärytmi saattaa olla usein haastava sovittaa virka-aikaan tehtävään työhön, ja työtä tehdään paljon myös ilta-painotteisesti. Tuki, jota nuorille annetaan erilaisista tilanteista selviytymiseen, on oltava pitkäjänteistä, kokonaisvaltaista, ja sitä tulee olla saatavilla riittävästi (Turkka & Saarholm, s.203).

Tutkimusta tehdessä nousi esiin asiakkaiden huolimaton rahankäyttö. Nuoret tuhlaavat rahaa kun saavat sitä, ja rahan suunnitelmallinen käyttö aiheuttaa haastetta. Kun asiakas saa rahaa, käytetään se usein heti, eikä osata suunnitella ison summan käyttöä tasaisesti koko kuukaudelle ja ensisijaisiin

menoihin. Asiakkaita ohjataan ja autetaan hakemaan tukia Kelasta ja muistutetaan laskujen maksamisesta. Koulunkäyntiin ja työntekoon kannustetaan eri tavoin ja esimerkiksi tuetussa asumisessa olevia nuoria saatetaan kyyditä. Vaikka ammattilaisen toisinaan tekisi mieli sanoa, mitä nuoren tulisi tehdä ja jättää tekemättä, on syytä muistaa ohjaus ja neuvonta, mutta myös nuoren oikeus tehdä päätökset itse. Eräänkin näkemyksen mukaan ihminen oppii itsestään pettymysten kautta. Tietty määrä vastoinkäymisiä on myös edellytys henkiselle kasvulle. (Kaski, & Nevalainen, s46.)

Tärkeänä huomiona haastatteluissa ilmeni myös yhteiskuntaan kiinnittyminen, ja keinot siihen. Tärkeää olisi saada nuoret oikeiden palvelujen piiriin. Nuoria kannustetaan töissä käymiseen ja harrastuksiin. Vertaistukiryhmien järjestäminen on myös tärkeää, ja osallistuminen on mahdollista jokaiselle mieluisalla tavalla. Toiset nauttivat vain muiden seurasta, ja toiset tykkäävät jutella paljon tai pelata yhdessä pelejä. Jokaisen tarpeet ja toiveet huomioidaankin yksilöllisesti. Syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä on yksilön motivaation ja itsesäätelyn ongelmat, puutteelliset sosiaaliset taidot ja oppimisvaikeudet. (Reivinen & Vähäkylä, s. 111). Ihmistä motivoi se, että kokee olevansa muille arvokas (Reivinen & Vähäkylä, s. 45). Toisille voi olla erityisen merkityksellistä osallistua esimerkiksi vertaistukiryhmiin, sillä se saattaa olla ainoa ryhmä, johon asiakas tuntee kuuluvansa.

Työntekijät toivat esille työssään käytettävien resurssien merkityksen. Työntekijät tarvitsevat resursseja muun muassa asiakkaiden tapaamisiin ja heidän kanssaan yhdessä tekemiseen. Nuorten kanssa esimerkiksi kahville meno kahvilaan toimiston tai oman asunnon sijaan, voi olla merkittävä asia. Asiakkaat pystyvät keskustelemaan yhteisen mukavan ajanvieton lomassa helpommin vaikeista asioista, kun toimistossa istuen. Yhteiskuntaan kiinnittymisessäkin ihmisten tapaaminen ja heidän kanssaan vuorovaikutuksessa olo on tärkeää. Osallisuuden kokeminen on myös asiakkaille tärkeää. Ihminen kokee osallisuuden tunnetta arjen pienistäkin asioista, kuten sosiaalisista suhteista, kuulluksi sekä huomioiduksi tulemisesta ja vaikuttamisesta omaan elämäänsä liittyvistä asioista ja niiden keskusteluista ja päättämisestä (Pukkio & Hipp, 2016, s.106).

Tutkimuksen aikana tuli eriäviä mielipiteitä siitä, vaikuttaako asiakkaiden sijaishuollon kesto asiakkaiden olemassa oleviin haasteisiin ja palveluiden tarpeen määrään. Toisaalta haasteet näkyvät pitkään lastensuojelulaitoksessa asuneella muun muassa laitostumisena, jolloin nuori on passiivisempi ja ei ota vastuuta oman elämänsä eteenpäin viemisestä. Toisaalta asiakkaat ovat yksilöitä ja sijoitus näyttäytyy eri tavoin eri ihmisissä. Osalla haasteet ovat voineet myös kasvaa ja kasaantua ennen sijoitusta, jos sijoitus on tehty myöhään mahdollisesta tarpeesta huolimatta, jonka vuoksi haasteisiin ei olla pystytty puuttumaan varhain ja auttamaan oikea-aikaisesti. Nuoren heikkoon pärjäämiseen vaikuttavat sekä ennen sijoitusta kasaantuneet asiat sekä sijoituksen aikaiset olosuhteet. On mahdollista, että lastensuojelun piiriin tulevat lapset saavat apua liian myöhään ja liian vakavien ja monien ongelmien kanssa. Kun nuori siirtyy varhaiseen aikuisuuteen ja itsenäiseen elämään, tuo se esiin uudenlaisia haasteita. (Kestilä ym., 2012, s.2.)

Nuorilla on suuria eroja elämönhallintataidoissaan. Sijoitetut nuoret ovat saattaneet oppia joitakin taitoja laitoksessa paremmin, kuten huolehtimaan pyykeistä ja huoneen siisteydestä. Taitojen lisäksi tekeminen vaatii kuitenkin toimintaa. Osa elämönhallintataidoista on kuitenkin heikompia kuin niillä, jotka ovat asuneet perheessä. Sitoutuminen on monelle nuorelle vaikeaa ja se näkyy niin yksityiselämässä kuin työ- ja kouluelämässä. Nuorilla saattaa olla haasteita jaksaa tehdä 5 päiväistä työviikkoa ja sitoutuminen tapaamisiin ja erilaisten asioiden hoitamiseen saattaa olla haasteellista. Samoja haasteita on kuitenkin myös muilla nuorilla, eikä vain laitosnuorilla.

Palveluiden kehittäminen on aina jatkuvaa, ja sitä tapahtuu ihan arkityössäkin. Toki monet tekijät vaikuttavat siihen, esimerkiksi lainsäädäntö ja esihenkilön ja yrityksen ohjeistukset. Myös resurssit rajaavat omalta osaltaan kehittymisvaihtoehtoja. Työn haasteena saattaa olla myös nuoren epäluottamus ja viranomaisvastaisuus. Usein ne asiakkaat, jotka ovat vaarassa syrjäytyä, tarvitsisivat enemmän tukea. Aina he eivät kuitenkaan ole sitä halukkaita ottamaan. Nuorilla saattaa olla myös sosiaalinen paine irtautua jälkihuollon palveluista, sillä se saatetaan nähdä esimerkiksi kaveriporukassa häpeällisenä.

Jälkihuollon onnistuminen on työntekijöiden mukaan paljon kiinni myös asiakkaasta itsestään, ja hänen valmiuksistaan sitoutua yhteistyöhön. Ihminen päättää itse, mihin hän suuntaa huomionsa (Kaski & Nevalainen, s.112).

6.2 Asiakkaiden lomakekysely

Työntekijät lähettivät tekemämme linkin asiakkaille netissä täytettävään kyselyyn. Työntekijät lähettivät myös viestin asiakkaille ennen vastausajan loppumista, jossa muistuttivat vastausmahdollisuudesta ja sen aikarajasta. Aikaa kyselyyn vastaamiseen oli kaksi viikkoa. Pohdimme aikarajaa, ja tulimme siihen lopputulokseen, että kahdessa viikossa saamme vastaukset niiltä, jotka sen aikovat antaa. Jos kyselyn vastausaika olisi ollut liian pitkä, olisi koko kysely voinut jo unohtua. Kyselyyn vastasi lopulta yhdeksän asiakasta. Vähäinen määrä kertoo myös asiakkaiden omasta aktiivisuudesta ja mahdollisesti kyvystä hoitaa asioita ja tarttua toimeen.

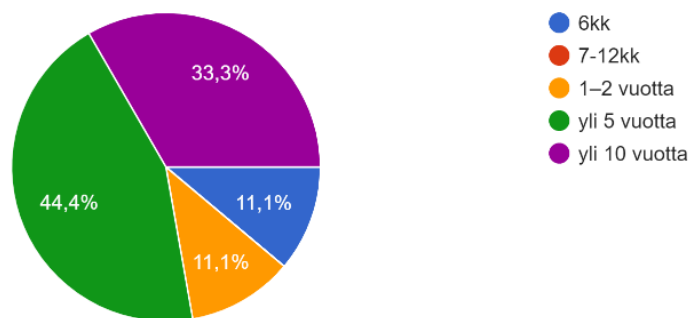
Sijoituksen jälkeen nuorelle on tarjottava jälkihuoltoa siihen asti, kun sijoituksesta on kulunut viisi vuotta tai kun nuori täyttää 25 vuotta (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 luku 75 a) Tähän tutkimukseen rajautui täysi-ikäiset 18–25-vuotiaat Sospron jälkihuollon asiakkuudessa olevat nuoret. Kyselyyn vastanneista asiakkaista hieman yli puolet, 56% oli 18-20vuotiaita ja kolmasosa yli 22-vuotiaita. Loput noin 10% olivat 21–22-vuotiaita. Kyselylomakkeeseen vastanneista jälkihuollon asiakkaista suurin osa, 67% oli ollut sijoitettuna lastensuojelulaitoksessa ja loput sijaisperheessä.

Kuva 1. Sijoituksen kesto

Vastanneiden asiakkaiden sijoitusajan kesto vaihteli. Suurin osa, lähes 80% oli ollut ainakin yli viisi vuotta sijoitettuna. Kolmasosa vastasi olleensa yli kymmenen vuotta sijoitettuna. Noin 20 % vastanneista olivat olleet sijoitettuna alle 2-vuotta.

Kuinka kauan olit sijoitettuna?

9 vastausta

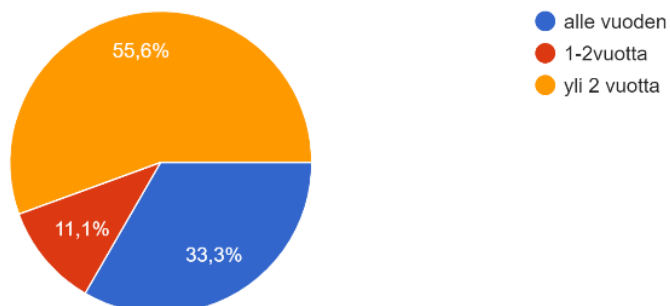


Kuva 2. Jälkihuollon asiakkuuden kesto

Vastanneista suurin osa, 56% on ollut jälkihuollon asiakkaana yli 2 vuotta. Kolmasosa vastanneista ovat olleet jälkihuollon asiakkuudessa alle vuoden ja loput 1-2vuotta.

Kuinka kauan olet yhteensä ollut jälkihuollon asiakkaana?

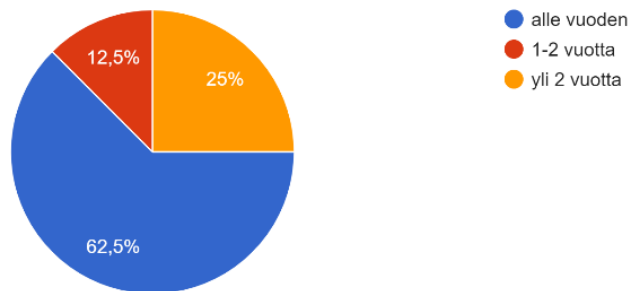
9 vastausta



Kuva 3. Jälkihuollon asiakkuuden kesto Sosprolla

Vastanneista 63% on jälkihuollon asiakkuudestaan ollut Sospron asiakkuudessa alle vuoden. Neljäsosa vastanneista olivat olleet Sospron asiakkuudessa yli kaksi vuotta ja loput 1-2 vuotta.

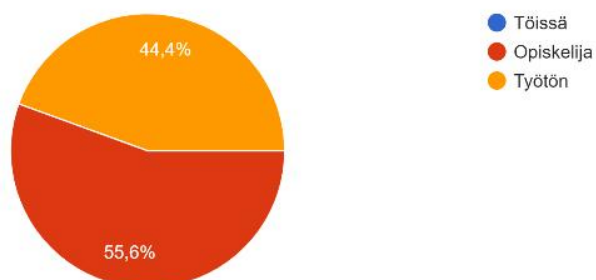
Kuinka kauan jälkihuollon asiakkuudestasi olet ollut Sospron asiakkuudessa?
8 vastausta



Kuva 4. Asiakkaan sosioekonominen asema

Kysymykseen asiakkaan koulutuksen tilanteesta, onko hänellä ammatillista koulutusta vai ei, 22%:lla vastanneista on ammatillinen koulutus ja lopulla 78%:lla ei. Kysymykseen onko asiakas tällä hetkellä työelämässä, opiskelija vai työtön kukaan vastanneista ei vastannut olevansa työelämässä. 56% asiakkaista on tällä hetkellä opiskelijoita, joten sen vuoksi ammatillista koulutusta ei välttämättä vielä ole. Lähes puolet vastanneista asiakkaista ovat tällä hetkellä työttömiä ja yli puolet opiskelijoita.

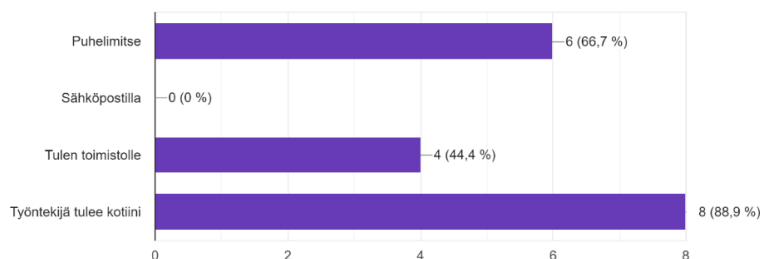
Oletko tällä hetkellä?
9 vastausta



Kuva 5. Yhteys Sospron työntekijään

Kysymykseen miten asiakas on useimmiten yhteydessä työntekijään, asiakkaat vastasivat useimmiten työntekijän tulevan heidän kotiinsa tai olevan puhelimitse yhteyksissä. Vastaajista puolet kertovat olevansa yhteydessä Sospron työntekijään viikoittain tai useamman kerran viikossa.

Miten olet useimmiten yhteydessä Sospron työntekijään?
9 vastausta

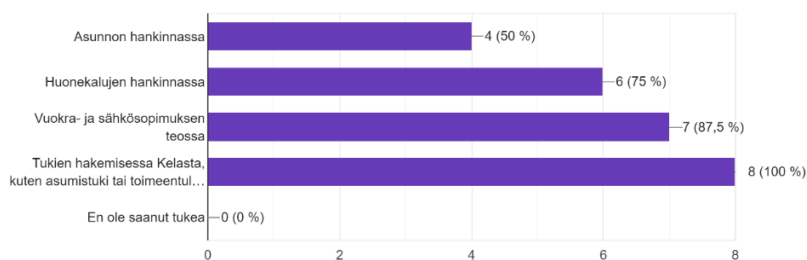


Kysymykseen asiakkaiden tyytyväisyydestä Sospron jälkihuollon palveluihin asteikolla 1–4, 88% vastanneista on vastannut olevansa tyytyväinen saamiinsa Sospron jälkihuollon palveluihin arvosanalla 4. Loput 12% vastanneista vastasivat arvosanalla 3.

Kuva 6. Asiakkaiden saama asumiseen liittyvä tuki Sosprolta.

Asiakkaat kokevat saaneensa monipuolisesti tukea Sospron työntekijöiltä asumiseen liittyvissä asioissa. Jokainen vastanneista oli saanut apua Kelan tukien hakemisessa ja lähes jokainen tukea vuokra- ja sähkösopimuksen teossa. Muita asioita, joihin asiakkaat vastasivat saaneensa tukea, olivat huonekalujen sekä asunnon hankinnassa.

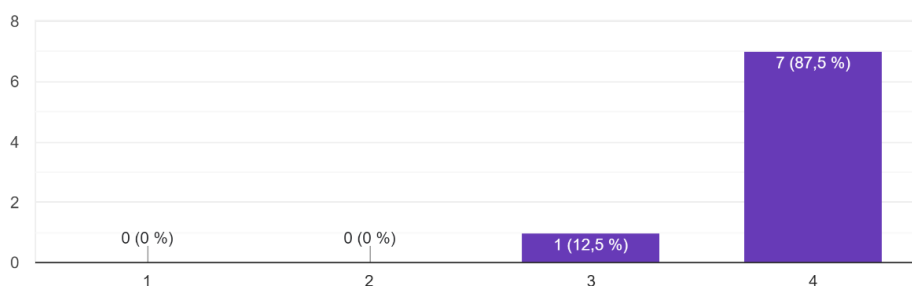
Missä asumiseen liittyvissä asioissa olet saanut Sosprolta tukea?
8 vastausta



Kuva 7. Yhteydenottaminen ja avun pyytäminen Sospron työntekijöiltä.

Asiakkailta kysyttiin yhteydenotosta ja avunpyytämisestä Sospron työntekijöiltä asteikolla 1–4, josta 1 on vaikea ja 4 helppo. Lähes jokainen asiakas antoi täyden arvosanan yhteydenoton helppoudelle.

Millaiseksi koet yhteydenottamisen ja avun pyytämisen Sospron henkilökunnalta?
8 vastausta



Kysymykseen Sospron jälkihuollon palveluiden tukemisesta asiakkaan elämänhallintataitoihin, asiakkaista suurin osa, 85% kokee saamiensa palvelujen tukeneen heidän elämänhallintataitojaan. Jotta jokainen kysymykseen vastaava henkilö tietää mitä elämänhallintataidoilla tarkoitamme, olimme selvittäneet asiakkaalle kysymyksen yhteyteen, mitä elämänhallintataidot pitävät sisällään.

Vastanneista 67% vastasi olevan tällä hetkellä tai on ollut tuetussa asumisessa. Jälkikäteen huomasimme kyselyn muotoilun olleen monitulkintainen ”Oletko ollut tuetussa asumisessa”. Tämä jättää asiakkaalle tulkinnanvaraa siitä, tarkoitetaanko tällä vain mennyttä asumisen muotoa vai myös tämänhetkistä tilannetta.

Lopuksi kyselyssä oli mahdollisuus antaa vapaasti palautetta. Asiakkaat olivat kirjoittaneet olevansa tyytyväisiä saamiinsa tukiin ja tukihenkilön tapaamisiin. Monipuolisesta avusta aina kaupassakäynnistä Kela asioiden hoitamiseen kerrotaan olleen hyötyä lastensuojelulaitoksessa asumisen jälkeen. Asiakas kertoo saavansa olla oma itsensä Sospron asiakkaana. Yhteydenotto ja juttelu

omista elämänvaiheiden asioista koetaan helpoksi. Vastaajat kertovat saaneensa neuvoja talouteen ja opiskelu/ työelämään liittyen tarpeeksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluiden perusteella päädyimme siihen, että työntekijät ajattelevat keskenään samalla tavalla Sospron palveluista. Heidän mielestään palvelut vastaavat hyvin kysyntää ja asiakkaiden palveluntarvetta, joka on todella tärkeää. Asiakkaat ovat itse itsensä ja oman elämänsä asiantuntijoita ja se näkyy Sospron työntekijöiden työskentelyssä asiakkaiden kanssa. Asiakkaat kertovat itse missä kokevat tarvitsevana apua, ja pääsevät vaikuttamaan omaa elämänsä koskeviin päätöksiin. Näiden avulla asiakkaat kokevat merkityksellisyyden sekä osallisuuden kokemuksia. Asiakas on itse oman elämänsä ammattilainen. Asiakkaan osallistaminen voimaannuttaa ammattilaisen lisäksi asiakasta itseään. Osallistamalla asiakasta saadaan myös palvelut vastaamaan paremmin asiakkaan henkilökohtaisia palveluntarpeita ja sitoutuminen palveluun vahvistuu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.-e.)

Myönteisen palautteen saaminen on tärkeää ja isossa osassa asiakastyötä. Toki kaikki tavoitteet sekä niiden saavuttaminen ei ole vain sisäisestä motivaatiosta kiinni. Asioiden tekemisestä koetaan myös painetta ulkoa päin. Sisäisen motivaation lisäksi myös ulkoisella motivaatiolla on mahdollista tukea hyvinvointia ja tavoitteiden saavuttamista. Jos ihmisen toimintaa säätelee vain ulkoiset motiivit ja paine on liian suurta, toiminnan tuottaminen kohdistuu vain muiden miellyttämiseen. Jos ajatuksena on vain toiminnasta tulevat palkinnot tai rangaistukset, ja yritetään näin välttää esimerkiksi häpeää ja ahdistuneisuutta, lopputuloksena ihminen muuttuu helposti passiiviseksi. Vääränlainen ulkoinen motivaatio lisääkin käytösongelmien riskiä. Tavoitteet ja tulevaisuuden toiveet on tehtävä asiakaslähtöisesti. (Vasalampi, 2022, Sisäinen ja ulkoinen motivaatio.)

Nuorilla on usein rahan ja oman talouden hoidon kanssa ongelmia. Rahankäytön harjoittelua pitäisi olla jo enne täysi-ikäisyyttä. Talous ja nuoret TAT:in 2018 tekemän nuorten talousosaamisen tutkimuksen mukaan kolme neljästä kokee kaipaavansa nykyistä parempia taloustaitoja ja tarvetta parantaa omaa talousosaamistaan. (TAT, 2018.) Ohjaus ja neuvonta on tärkeää asiakastyössä. Tilanteen mennessä huonoksi, tarvitsevat nuoret ohjausta palveluiden piiriin, kuten talous- ja velkaneuvontaan. Raha-asioista oppiminen alkaakin nuorena ennen täysi-ikäisyyttä, ja nuoren tulisi jo silloin oppia rahankäytön suunnittelua. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.) Talouden hallinta onkin osa elämänhallintaa, ja esimerkiksi sosiaalista mediaa seuratessa saattaa muodostua kuva, että pitää olla hienot ja kalliit vaatteet kuuluakseen joukkoon. Talousongelmat alkavat usein silloin, kun tapahtuu suuria muutoksia henkilön elämässä. (Nuorten netti, n.d.)

Tutkimuksessa tuli ilmi myös asiakkaiden oman panoksen merkitys. Asiakkaan on sitouduttava itse jälkihuollon palveluihin haluttujen tavoitteiden onnistumiseksi. Luottamus työntekijän ja asiakkaan välillä on tärkeää. Ihmiset ovat yleisesti motivoituneimpia silloin, kun heiltä löytyy itseltään jo kiinnostusta aiheeseen. Ihminen motivoituu helpommin, kun kokee asian itselleen tärkeäksi. Myös se, että itse saa päättää tekemisistään, motivoi saamaan halutun lopputuloksen. Tietynlaiset ulkoiset palkkiot saattavat jopa heikentää henkilön sisäistä motivaatiota vieden ajatukset pois itse tekemisestä. Sisäinen motivaatio tarvitsee omaehtoisuutta, pystyvyyden kokemusta sekä tunnetta kuulua joukkoon ja olla osa yhteisöä. (Vasalampi, 2022, Sisäinen ja ulkoinen motivaatio.)

On tärkeää, ettei asiakas koe tulleen tuomitukseksi valinnoistaan ja virheistään. Jos asiakas valehtelee asioistaan, ei hän saa niihin myöskään apua. Ammatilaisen on muistettava, että vaikka joskus tuntisi tietävänsä asiakkaan tarpeet paremmin kuin asiakas itse, on annettava asiakkaalle mahdollisuus tehdä itse omat päätöksensä. Asiakkaan näkökulmaa on mahdollista ymmärtää, vaikka sitä ei voisi itse hyväksyä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.e.)

Kyselyyn vastanneet nuoret olivat asiakasryhmästä luultavasti aktiivisemmasta päästä. Työntekijät kertoivat myös pystyvänsä auttamaan asiakkaita kyselylomakkeen täyttämässä, jonka ansiosta osa vastaajista ovat mahdollisesti vastanneet kyselyyn työntekijän avustamana. Kyselyyn vastanneilta asiakkailta palaute olikin pääasiassa positiivista, ja heidän kohdallaan palvelut olivat onnistuneet hyvin. Vastaajia oli kuitenkin vähäinen määrä kaikista asiakkaista, ja se on otettava huomioon tuloksia tarkasteltaessa.

Suurin osa asiakkaista on vailla ammatillista koulutusta. Yli puolet oli kuitenkin opiskelijoita ja ammattiin valmistuminen mahdollisesti vasta edessäpäin.

Suuri työttömyysprosentti saattaa kertoa jälkihuollon nuorten vaikeuksista sitoutua työ- ja kouluelämään. Nuoria on hankalampi saada kiinnittymään yhteiskuntaan, ja näin ollen syrjäytymisen riski kasvaa. Asiakkaiden arkirytmiksi tuli ilmi haastatteluissa, asiakkaat saattavat valvoa yöt ja nukkua myöhään päivään. Tämän vuoksi työskentely esimerkiksi virastoaikaan on kohderyhmälle lähestulkoon mahdotonta. Työntekijät kertovatkin tämän olevan syy heidän työskentelemiseensä myös iltapainotteisesti asiakastyössä. Usein kouluihin täytyisi mennä aamulla, joka rajaa näiden nuorien mahdollisuuttaan käydä koulua. Asiakkaat eivät kykene heti aamulla nousemaan sängystä, eivätkä välttämättä jaksaa mennä kouluun, vaikka työntekijä tarjoutuisikin viemään kouluun autolla.

Monelle asiakkaalle sopisi paremmin opiskelu oppisopimuksella, jolloin he pääsisivät suoraan lähemmäs työelämää, ja koulun penkillä istumista ei olisi niin paljoa. Asiakkaiden motivaatiota voitaisiin mahdollisesti saada tällä keinolla suuremmaksi. Tähän vaikuttavat kuitenkin eri ammatit, eikä kaikilla aloilla opiskelu oppisopimuksella ole edes mahdollista. Asiakkaiden voi olla joka tapauksessa haasteita herätä aamulla töihin, mutta palkka saattaa motivoida heitä eri tavalla lähtemään aamulla kotoa, kuin koulun penkille istumaan lähteminen.

Osa asiakkaiden haasteista saattaa johtua myös ylisukupolvisuudesta. Jälkihuollon tukitoimilla pyritäänkin vähentämään ylisukupolvisuudesta johtuvaa huono-osaisuutta (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.b). He ovat voineet

saada mallioppimista esimerkiksi omilta vanhemmiltaan tai muilta läheisiltään, jotka eivät ole kiinni työelämässä. Jotkut ovat voineet tottua myös omaan ajatukseen siitä, että he eivät olisi kykeneviä tai ei olisi tarpeen käydä töissä, kun työttömänäkin pärjää. Tämänkin vuoksi asiakkaiden minäpystyvyyttä on hyvä tukea matkan varrella ja saada heidät uskomaan omiin kykyihinsä. Pystyvyyden tunteen lisääminen on tärkeää, sillä jos se puuttuu, muuttuu ihmisestä passiivinen ja motivaatio tehdä asioita pienenee. Myös uudet ja haastavat tilanteet muuttuvat haasteellisiksi ja koetaan avuttomuutta, miten toimia. Onnistumiset luovat uskoa, ja kannustavat yrittämään tulevaisuudessa uusia haasteita. Tärkeää on, ettei haasteet ole liian suuria, jolloin tulee lisää epäonnistumisen kokemuksia. Pienin askelin kohti suurempia tavoitteita, jolloin asiakas kokee onnistumisen kokemuksia. (Vasalampi, 2022, Pystyvyyden kokemuksen tukeminen.)

Sospron työntekijät ovat tärkeässä asemassa nuorten etsiessä itselleen sopivia palveluja. Palveluja on monia ja nuorten on itse haastava löytää oikeiden palveluiden piiriin. Nuorten sitoutuminen vaikuttaa myös oleellisesti heidän palveluidensa saamiseen. Joihinkin palveluihin, kuten nuorisopsykiatrian poliklinikalle, asiakas voi joutua jonottamaan pitkään. Jonottamisen aikana asiakas saattaa muuttaa mielensä, eikä saavu sovituille ajalle. Jos sovituilta ajoilta jättää tarpeeksi monta kertaa menemättä, palvelu loppuu. Oikeiden palveluiden löytäminen hankaloittaa myös yksityisyydensuojan tuomat haasteet. Kaikilla ta-
hoilla, jotka asiakkaan kanssa toimivat, ei välttämättä ole kaikkea heille tarpeellista ja hyödyllistä tietoa vastatakseen asiakkaan tarpeisiin. Myös väliinpu-
toaminen organisaatioiden välissä on haaste, sillä toisinaan tulee tilanteita, joissa ollaan ”ei-kenenkään-maalla”, eikä asiakkaan ongelmat meinaa sopia kenenkään ammattilaisen työnkuvaan. (Turkka & Saarholm, 2021, s.213.)
Tämä on palvelurakenteen ongelma. Myös uuteen palveluun siirtyessä, ei toimijoilla ole asiakkaista kaikkea tietoa, jota aiemmat ammattilaiset ovat jo saataneet koota. Näissä tilanteissa tarvitsisi tulla asiakasta vastaan, ja yrittää yhdessä pohtia tilanteen vaatimia toimia ja tukea. (Turkka & Saarholm, 2021, s.214.)

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyömme prosessia. Jälkihuoltoon liittyen löytyy paljon ajankohtaista ja tuoretta materiaalia ja kirjallisuutta. Keräämämme aineisto työntekijöiltä ja asiakkailta kohtaa ajankohtaisuudellaan teoriatiedon kanssa. Ajankohtainen aineisto ja lähdekritiikki varmistavat myös tietojen olevan mahdollisimman luotettavaa ja paikkansa pitäviä tutkimusta tehdessä. Jälkihuollosta on tehty aiemmin paljon tutkimuksia, mutta niihin emme keskittyneet syvemmin tässä opinnäytetyössä, sillä tutkimuksemme perustui nimenomaan Sospron palveluihin.

Asiakaskyselyyn vastanneiden määrä oli erittäin matala ja matalampi mitä olimme toivoneet ja mihin osasimme varautua. Asiakaskyselyyn vastaaminen oli tehty kuitenkin helpoksi, kun asiakas sai sähköpostiinsa suoran linkin kyselyyn, jonka vastaamiseen kuluisi muutama minuutti. Kyselyyn vastaaminen ei tarvinnut pidempiaikaista sitoutumista ja kynnyks vastata siihen oli tehty matalaksi. Kysely toteutettiin anonyymisti ja nimettömyydestä kerrottiin heti kyselylomakkeen alussa. Koimme teemahaastattelun toimivaksi ja hyväksi keinoksi kerätä tietoa työntekijöiltä. Valmiiksi suunnitellut teemat olivat mietitty ja kohdennettu mahdollisimman tarkasti tutkittavan aihepiirin ympärille. Koemme haastattelujen onnistuneen hyvin. Työntekijät toivat esille käytännön kokemuksiaan ja näkemyksiään työstä asiakkaiden parissa ja ajatuksia palveluiden tämänhetkisestä tilasta. Kehitystä palveluissa ja arjen työssä tapahtuu kuitenkin jatkuvasti. On tärkeää kehittää palveluita asiakaslähtöisesti, sillä palvelut eivät ole ikinä täydellisiä ja valmiita.

Opinnäytetyöprosessin aikana isompia kehitystarpeita Sospron lastensuojelun jälkihuollon palveluihin emme löytäneet. Jatkuva kehitys on avainasemassa nykypäivänä ja työntekijät kehittävät jatkuvasti omaa ammattitaitoaan ja palveluitaan Sosprolla. Ajattelemme, että tästä pystyy päättämään Sospron palveluiden olevan ajan tasalla, ja se kertoo Sospron laadukkaista palveluista. He tuottavat palveluita asiakaslähtöisesti, asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet huomioon ottaen. Näin ollen Sospron jälkihuollon palvelut vastaavat asiakkaiden

tarvitsemaan kysyntään ja palveluiden suunnittelu asiakkaan henkilökohtaisiin tarpeisiin on kohdennettu oikein. Tutkimuksen tekeminen on aina hyödyllistä ja koko yrityksen työntekijöiden on hyvä pohtia omaa työskentelytapaansa, jotta pystyvät kehittymään ja kehittämään myös omaa toimintaansa jatkuvasti.

Koimme yhteistyön Sospron kanssa toimineen opinnäytetyöprosessin aikana hyvin. Työntekijöiden kiireet vaikuttivat toisinaan yhteydenpitoon ja siihen, kuinka tiiviisti oli mahdollista tehdä yhteistyötä ja kysyä ajankohtaisesti mielihiteitä tutkimukseen liittyen. Työntekijöiden kiireet vaikuttivat osaltaan myös työyhteisön valmistautumiseen teemahaastattelua varten ja etukäteen annettuihin teemoihin yhdessä. Tämän takia haastattelun vastaukset eivät koostuneet laajasti työyhteisön näkemyksistä, vaan yksittäisten työntekijöiden ajatuksista. Se, että työyhteisössä ei keskusteltu yhdessä haastattelun teemoista, saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että suurempia kehitystarpeita tutkimuksen aikana ei löytynyt. Toisaalta työntekijät ovat työpäivien aikana tekemisissä toistensa kanssa ja osaisivat todennäköisesti sanoa, jos arkisessa keskustelussa olisi herännyt ajatuksia suuremmista kehityskohteista.

Jälkihuolto aiheena on yhteiskunnallisesti tärkeä ja sen tutkiminen tulevaisuudessaakin on tärkeää. Nuorten tukeminen, jotta heistä saadaan aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, on tavoiteltavaa. Nuorten elämänlaadun parantaminen ja ylisukupolvisuuden ehkäisy tuo valoisamman tulevaisuuden nuorille. Tarkoitus on ehkäistä tulevaisuudessa palveluiden tarvetta, ja saada asiakkaita toimimaan aktiivisesti ja itseensä uskoen. Kun haasteisiin puututaan ajoissa, ehkäistään niiden kasaantuminen ja monimutkaistuminen, jolloin voidaan ehkäistä korjaavien palvelujen tarvetta. Yhteiskunnallisesti on myös kannattavaa puuttua haasteisiin ennaltaehkäisevästi talouden kannalta, sillä ennaltaehkäisevät palvelut ovat edullisempia kuin korjaavat palvelut. Aihetta tutkiessa ja pohtien nuorien tarvitsemaa tukea, saadaan tietoa liittyen nuoriin yleisellä tasolla. Tutkimustietoa voi hyödyntää niin jälkihuollon nuorien, kuin kenen tahansa muiden nuorien kanssa. Haasteet nuorilla on samankaltaisia, toisilla haasteet ovat kasaantuneet ja muuttuneet monimutkaisemmiksi. Tärkeää on, ettei nuoret jää yksin ongelmiensa kanssa.

Elämönhallintataitoja tarvitsee jokainen yhteiskunnassamme. On tärkeää pysyä kohtaamaan vastoinkäymisiä sekä oppia keinoja selviämään niistä. Toiset tarvitsevat enemmän tukea elämänsä eri tilanteissa kuin toiset. Kuitenkin palveluiden tapahtuessa asiakaslähtöisesti, tavoitteena kehittää asiakkaan omia taitoja ja ohjaamalla asiakkaita tunnistamaan voimavarojaan, sekä rakentamaan itsevarmuutta, saadaan yhteiskuntaamme lisää aktiivisia jäseniä ja vähennämme syrjäytymistä. Kaikessa työssä ehkäisevien palveluiden toimivuus tulee esille. Ongelmiin on helpompi puuttua ennen kuin ne ovat kasaantuneet ja monimutkaistuneet. Tämä pätee kaikessa sosiaalialalla tehtävässä työssä.

Niin kuin edellä tuli ilmi, ei tutkimuksessa löytynyt mitään radikaaleja vikoja eikä kehittämistä vaativia asioita nousut esille. Tutkimuksen teko ja aiheen tutkiminen on kuitenkin aina hyödyllistä. Ammattilaisten on tärkeää osata kyseenalaistaa myös työnsä keinoja ja tapoja, ja pohtia omaa ammatillista roolia. On tärkeää kehittää itseään aktiivisesti, sillä palvelut ja tarpeet muuttuvat ajan saatossa. Tärkeää on tarjota laadukasta ja asiakkaiden yksilölliset tarpeet huomioivaa palvelua. Yksi tutkimuksemme tarkoitus olikin herätellä myös työntekijöitä pohtimaan omaa työskentelyään, miksi toimivat niin kuin toimivat eri tilanteissa.

Ammatillisen kehityksen kannalta opinnäytetyö on tärkeässä roolissa työelämää ajatellen. Tutkiessa jälkihuoltoa ja sen palveluja sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmista lisäsi tietämystämme aihetta kohtaan. Saimme tietoa itse jälkihuollonpalveluista sekä asiakkaiden tarpeista ja kokemuksista siihen, mitä he tarvitsevat ja mitkä siihen vaikuttavat. Koemme, että oman ammatillisen kehittymisen kannalta on tärkeää tiedostaa asiakkaiden konkreettisia tarpeita ja vastata niihin mahdollisimman kattavasti. Ajattelemme, että asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kuulluksi tuleminen ovat tärkeitä palveluiden kehittämisessä, jotta palvelut vastaisivat juuri asiakkaan omiin tarpeisiin. Ammatillisen kehittymisen kannalta opinnäytetyö helpottaa ymmärtämään paremmin asiakkaiden mahdollisten haasteiden taustoja nuoruusiästä ja aiemmista elämänvaiheista lähtien, sekä laittaa pohtimaan, voisiko jotain tehdä toisin.

LÄHTEET

Eskola, J & Suoranta J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue. (n.d.) Elämänhallintataidot. Haettu 10.3.2023 osoitteesta <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/tarvitsetko-apua/voi-hyvin/hyva-mieli/elamanhallintataidot/>

Heikkinen, S. & Kurvinen, A (17.12.2021). Kehittämistyö alkaa kehitystarpeen tunnistamisesta. <https://blogit.lab.fi/labfocus/kehittamistyö-alkaa-kehitystarpeen-tunnistamisesta/>

Hirsjärvi, S & Hurme, H, 1993. Teemahaastattelu.

Karelia. 2023. Haettu 26.4.2023 osoitteesta <https://libguides.karelia.fi/c.php?g=679019&p=4901221>

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2009) Lapsen aika.

Kaski, S. & Nevalainen, V. (2013) Oy Ihminen Ab- Elämisen jalo taito.

Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler M. (2012). Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100138/YP6_2012_Kestil%c3%a4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KvaliMOTV. (n.d.) Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Teemahaastattelu. Haettu 20.3.2023 osoitteesta: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K., (2010). Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Haettu 14.4.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Lindberg, A., Siltanen, M., Kohta, P., Tuuttila, L., Kauliomäki, K. & Savolainen, M. (2016). Ole oman elämäsi tähti!: opiskelijan opas elämäntaidoista.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (n.d.) Nuori haluaa jatkuvasti lisää rahaa. Haettu 28.4.2023 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/nuori-haluaa-jatkuvasti-lisaa-rahaa/>

Martikainen, L., (2009). Kaaosta vai hallintaa Nuoren aikuisen elämän haasteet.

Nuorten netti. (n.d.) Oman taloudenhallinnan haasteita. Haettu 28.4.2023 osoitteesta <https://www.nuortennetti.fi/arki/raha/oman-taloudenhallinnan-haasteita/>

Pukkio, S. & Hipp, T. (2016). Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuolto-työhön. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltoyohon-120616-1.pdf>

Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. e-kirja

Päihdelinkki, ADHD ja päihteiden käyttö. (29.9.2016) <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoisikut/paihteiden-kayton-erityisryhmia/adhd-ja-paihteidenkaytto>

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (2013) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen.

Rutanen, N. & Vehkalahti, K., (2019) Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen, Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II.

Räty, T. (2023). Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. Edita.

Shaw, J & Frost, N. (2013). Young people and the care experience. Taylor & Francis Group <https://ebookcentral.proquest.com/lib/samk/reader.action?docID=1170352>

Sospro. (n.d.a) Arvot ja strategiamme. Haettu 30.3.2023 osoitteesta <https://sospro.fi/tietoa-meista/arvot-ja-strategiamme/>

Sospro. (n.d.b) Laadun kehittäminen. Haettu 30.3.2023 osoitteesta <https://sospro.fi/tietoa-meista/laadun-kehittaminen/>

Sospro. (n.d.c) Tietoa meistä. Haettu 30.3.2023 osoitteesta <https://sospro.fi/tietoa-meista/>

Sospro. (n.d.d) Työmme lähtökohtia. Haettu 30.3.2023 osoitteesta <https://sospro.fi/tietoa-meista/tyomme-lahtokohta/>

TAT. (2018). (n.d.) Nuorten talousosaaminen -tutkimus. Haettu 28.4.2023 osoitteesta <https://tat.fi/wp-content/uploads/2021/11/Nuorten-talousosaaminen-raportti.pdf>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (n.d.a) Huostaanotto. Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (n.d.b) Jälkihuolto. Haettu 14.4.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (n.d.c) Lastensuojelun avohuolto. Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (n.d.d) Sijaishuollon kustannukset. Haettu 28.4. osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuollon-kustannukset>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.e) Asiakasosallisuuden johtaminen sosiaali- ja terveystalveissa. Haettu 27.4.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/asiakasosallisuuden-johtaminen-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>

Tietoarkisto. (n.d.) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Haettu 25.4.2023 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Tirkkonen, M. (2019). Elämänhallintataidot opetussuunnitelmassa. Kandidaatin tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118227/Tirkkonen-Meri.pdf?sequence=2>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. e-kirja. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118>

Turkka, H. & Saarholm, J. (2021). Lasten ja nuorten konfliktit, Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen.

Vasalampi, K. (2022). Näin motivoit oppimaan.

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä.

LIITE 1: TYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELULOMAKE

Haastattelukysymykset

Jälkihuollon palveluiden vastaaminen asiakkaiden kysyntään

Mahdolliset palveluihin tulleet muutokset

Asiakkaiden yleisimmät haasteet

Useimmiten tarjottava tuki

Yhteistyön tiiviys asiakkaiden kanssa

Yhteydenpito asiakkaiden kanssa

Ohjaus talouteen liittyen (laskujen|maksut, rahan käyttö), opiskelut, työt

Tuen keinot yhteiskuntaan kiinnittymisessä, syrjäytymisen ehkäisy

Resurssien riittäminen

Sijoituksen pituuden näkyvyys asiakastyössä

Asiakkaiden elämänhallintataidot

Nuorten sitoutumiskyky työskentelyyn

Työntekijöiden ajatuksia palvelujen kehittamisestä, mitä kehitettävää, onko joku kehittämisen esteenä

Vapaa sana kehitystarpeista

LIITE 2: ASIAKKAIDEN HAASTATTELULOMAKE

Olin sijoitettuna

- Perheessä
 - Lastensuojelulaitoksessa
 - En kummassakaan
-

Kuinka kauan olit sijoitettuna?

- 6kk
 - 7-12kk
 - 1-2 vuotta
 - yli 5 vuotta
 - yli 10 vuotta
-

Kuinka kauan olet yhteensä ollut jälkihuollon asiakkaana?

- alle vuoden
 - 1-2 vuotta
 - yli 2 vuotta
-

Kuinka kauan jälkihuollon asiakkuudestasi olet ollut Sospron asiakkuudessa?

- alle vuoden
- 1-2 vuotta
- yli 2 vuotta

Minkä ikäinen olet?

- 18–20 vuotta
 - 21–22 vuotta
 - yli 22vuotta
-

Oletko tällä hetkellä?

- Töissä
 - Opiskelija
 - Työtön
-

Onko sinulla ammatillista koulutusta?

- Kyllä
 - Ei
-

Oletko ollut tuetussa asumisessa?

- Kyllä
- En

Miten olet useimmiten yhteydessä Sospron työntekijään?

- Puhelimitse
 - Sähköpostilla
 - Tulen toimistolle
 - Työntekijä tulee kotiini
-

Kuinka usein olet yhteydessä Sospron työntekijään?

- Useamman kerran viikossa
 - Viikoittain
 - Kuukausittain
 - Puoli vuosittain
 - Kerran vuodessa
-

Kuinka tyytyväinen olet saamiisi Sospron jälkihuollon palveluihin?

- | | | | | | |
|-------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| Ei lainkaan tyytyväinen | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | Erittäin tyytyväinen |
-

Oletko saanut Sosprolta neuvoja talouteen liittyvissä asioissa?

- En
- Kyllä, mutta liian vähän
- Kyllä, tarpeeksi

Oletko saanut Sosprolta tukea opiskelu ja/ tai työelämään liittyen?

- En
- Kyllä, mutta liian vähän
- Kyllä, tarpeeksi
-

Missä asumiseen liittyvissä asioissa olet saanut Sosprolta tukea?

- Asunnon hankinnassa
- Huonekalujen hankinnassa
- Vuokra- ja sähkösopimuksen teossa
- Tukien hakemisessa Kelasta, kuten asumistuki tai toimeentulotuki
- En ole saanut tukea
-

Millaiseksi koet yhteydenottamisen ja avun pyytämisen Sospron henkilökunnalta?

- | | | | | | |
|---------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|---------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| Vaikeaa | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | Helppoa |
-

Onko Sospron jälkihuollon palvelut tukenut elämänhallintataitojasi? (taitoja ja tuntemusta omasta kyvystä hoitaa asioita ja selvittää vastoinkäymisistä)

- | | | | | | |
|-------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | |
| Ei lainkaan | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | On, paljon |

Mihin olet ollut tyytyväinen Sospron palveluissa?

Pitkä vastaukseteksti

Vapaa sana, mitä muuttaisit Sospron palveluissa, jos saisit valita? Missä kaipaisit enemmän tukea ja neuvoja? Muuta kommentoitavaa?

Pitkä vastaukseteksti
